

A bükk mesterséges felújítása a Kárpátokban*

V. P. BOCSKOVSKI

a turja-remetei erdőgazdaság igazgatója

A bükk a Kárpátoktól terület erdeinek alapvető erdőtalkító faja. Arra való tekintettel, hogy országunkban kevés bükkerdő van, nagy figyelmet kell fordítanunk a meglévő bükkerdőségek megőrzésére és feljavítására, valamint ezen értékes fajak mesterséges telepítéseinek kiterjesztésére.

A bükk nálunk előfordul keleten Kaliningrád, Hmelnickij határáig, a hegyes vidékeken pedig a Kárpátokban, Krimben és a Kaukázusban. Ebből arra lehet következtetni, hogy a hegyvidéki és tenger melléki éghajlat faja, eléggé melegkedvelő, igényes a talaj és a levegő nedvességtartalma iránt. Hegységeken a bükk előszeretettel az északi lejtőkön és a nedves szakadékokban telepszik meg. Űde, de nem elmosarasodott vagy túlságosan nedves talajt igényel, a száraz mésztalajokat nem viseli el.

A Kárpátokban a bükk elsősorban agyag-palákon képződött vályogos-kavicsos talajokon tenyészik. Jól záródott bükkállományokban a fűtakaró rendszerint hiányzik. A bükk mesterséges telepítésére irányuló kísérletek természetes előfordulási területén kívül, táplálóanyagban szegény, száraz, homokos talajokon kudarcra végződnek.

A fakitermelés gépesítésének előrehaladásával a Kárpátokban a természetes bükk-újulat a vágásterületen részben megsemmisül, a visszamaradó újulat pedig nem képes biztosítani a természetes felújulást. Ezért erdőművelőink számára az az időszaki feladat, hogy megtalálják a bükk vágásterületek mesterséges felújításának módjait, megakadályozva a fajcserét és az értékes bükkösök átalakulását értéktelen, átmeneti erdőtípusokká (rezgő nyárasok-nyíresék, bükk sarjerdők).

A múltban a kapitalisták idejében a Kárpátok bükk-erdeit rabló módra megsemmisítették, a bükkcsemete termelésére és bükkültetvények létesítésére semmilyen munkát nem végeztek. Ezeket a kérdéseket most kell megoldani, a múlt tapasztalatai felhasználásának minden lehetősége nélkül.

Bükkcsemete termelésére és ültetvények létesítésére vonatkozó kísérleteink 1951-ben pozitív eredményekre vezettek, amelyeket alábbiakban szeretnénk ismertetni.

A bükk magtermő évei a Kárpátokban 3—4 évenként ismétlődnek. Bőséges bükk-makktermés volt 1947-ben, majd ezt követően 1951-ben. A közben lévő években nem figyelhető meg makktermés a bükkösök egész területén, hanem csak egyes helyeken, a kitettségtől és a tengerszint feletti magasságtól függően.

A bükkmakk szeptember végén, októberben érik be. Az ebben az időben begyűjtött makkot a kupacstól való megtisztítás és mérsékelt szárítás után tavaszig tárolják, vagy abban az esetben, ha az égrétege rágcsálók nagy károsításával nem kell számolni, elvetik a csemetekertben. A bükkmakk téli tárolásának több módját kipróbáltuk. A makk tárolása árkokban a mi viszonyaink között nem vált be. A bükkmakk igen korán, február végén, március elején csírázni kezd és árkokban való tárolás esetén a csírázást szabályozni igen nehéz. Nedves, agyagos talajokban a bükkmakkot gyakran a talajvíz elönti, a makkok bepenészednek.

Célravezetőbb módszer a makknak levelek között való tárolása. Erre a célra lehetőleg sík területen alkalmas helyet választanak ki, amely fölé sátrat emelnek. Utána a talajra száraz bükk- vagy tölgyleveleket terítenek 8—10 cm vastagságban. Erre a levélrétegre szórják rá 6—7 cm vastagságban a felszikkasztott bükkmakkot, majd betakarják felülről 8—10 cm vastag levélréteggel. A hideg erősödésével a takaró levélréteget 20 cm vastagságig növelik. Februárban szép idő esetén a takarót eltávolítják és a makkot 30—40 cm vastag összedöngölt hórétanggal fedik be, amelyre felülről leveleket és szalmát terítenek, hogy megakadályozzák a hó olvadását.

Február-március folyamán ily módon eltartva a makk a hóolvadás befejeztével, április eleje tájban erőteljesen csírázásnak indul és alkalmas a csemetekertben, vagy a vágásterületre való elvetésre.

Lehet őrizni a bükkmakkot magtárolóban is, ahol a padlóra bükk- vagy tölgylevelet terítenek és erre szórják 6—8 cm rétegben a bükkmakkot. A magtárolóban 0°—5° között kell tartani a hőmérsékletet. Ügyelni kell arra, hogy a levegő ne legyen

* Lesznóe Hozzájárulása 1955. évi első számából.

túlságosan nedves és a makkot dekádanként egyszer-kétszer fagereblyével meg kell mozgatni.

Január végén a makkot kihozzák a tárolóból 1 m mély, előre előkészített hóvermekbe, ahol hóval rétegelik — 8—10 cm-es hóréteget váltakoztatva 2—3 cm vastag makkréteggel —, a megtöltött vermet tavaszi szalmával vagy levelekkel takarják be. Áprilisa a makk csírázásnak indul s el lehet vetni.

Magtároló helyett a bükkmakkot télire egyenesen hóba is lehet rakni, ebből a célból a makkot eresz alatt vagy színben 6—8 cm vastag levél-ágyásra terítik. Az első hó után rögtön elhelyezik előre előkészített 1 m mély hóvermekben. A vermeteket magas helyeken ássák, hogy ne öntse el az olvadó hó. A vermekbe váltakozva 10 cm-es hórétegre terítenek 2—3 cm vastag makkréteget. A vermeket gondosan betakarják szalmával vagy levelekkel.

Ami a bükkmakk vetését illeti, a tapasztalat azt mutatja, hogy a vágásterületen őszi makkvetést alkalmazni nem célszerű, tekintettel az egérféle rágszáló kártevésére, amely ellen nagy területen védekezni igen nehéz. Csemetekertekben lehet össze vetni, mivel itt a rágszálóktól könnyebb védekezni.

A bükkmakk őszi vetéséhez a csemetekertekben 15—20 cm mély talajelőkészítést végeznek; a vetőbarázdák szélessége 6—8 cm, a barázdák közötti távolság 35—40 cm, a vetőbarázda 1 folyóméterébe 50 gr makkot vetnek. A makkot legfeljebb 0,5—1 cm vastag humuszos földréteggel takarják be. Mélyebb takarás mellett, vagy még inkább agyagos földdel való takarás esetén a bükkmakk elpusztul, erről bennünket egész sor kísérlet meggyőzött.

A vetéseket feltétlenül be kell takarni télire mégpedig más fafajok levelével, vagy szalmával. A takarást 3—5 cm vastagon kell végezni s az egész területet ezen felül a levéltakaró megőrzése és a hó felfogása érdekében ágakkal kell beborítani. Februárban, március elején a takarást növelni kell, a havat le kell döngölni s levelekkel, szalmával kell betakarni, annak érdekében, hogy a makk a tavaszi fagyokig ne induljon csírázásnak.

Amikor a tavaszi fagyok már elmúltak, a takarót fele vastagságban, további 5—10 nap múlva a vetőbarázdákról teljes egészében eltávolítják, csak a sorközökben hagyják részben vissza. A csíranövények megjelenése után a sorközöket fel lazítják. A bükkvetések további ápolása a csemetekertekben a sorközök lazításából és a csemetéknek a napégetés ellen árnyalókkal való védelméből áll.

Magtermő években nagy területen elő kell segíteni a bükk természetes felújulását, így elsősorban következő 3—5 évben vágásra kijelölt, vágásra érett bükkösökben.

Figyelemmel kell lenni arra, hogy a jölzáródott bükkösök vastag alomréteget képeznek, amely akadályozza a talajra hullott makkokból újulat keletkezését. Ilyen állományokban az alom igen tömött, 5—7 cm vastag réteget is képez s a bükklevelek ezenkívül még igen lassan bomlanak. Ebből kifolyólag a makkok részben fennakadnak az alomban, nem tudnak lehatolni az ásványi talajra annak ellenére sem, hogy a bükkmakk erőteljesen mélyíti a talajba fő karógyökerét. Ezért a bükk természetes felújulásának elősegítésére szükséges ősszel, szeptember-októberben az állományok alatt szabaddá tenni a talajt, eltávolítva az alomréteget vasgeregelyekkel, vagy lovasboronákkal egészen az ásványi talajréteget, sőt az összes almot is fel lehet szedni a felújítandó területekről.

Az ásványi talajra hullott bükkmakk az anyafák koronáinak védelmében áprilisban erőteljes hajtásokat hajt, amelyekben nem tesznek kárt a reggeli fagyok. Sok esetben megfigyeltük, hogy az erdőben azokon a területeken, amelyekről felszedték az almot (pl. csemetekerti vetések takarásához) s az ásványi talaj került felszínre, sűrűbb újulat verődött fel, mint a bükk csemetekertekben. Ugyanakkor a szomszédos területen, ahol az alomhoz nem nyúltak, a bükkmakk bennakadt az alomban és elpusztult s csak egyes hajtások tűntek fel.

A felújítás nélkül maradt nagy bükk vágásterületek felvetik a csemeteültetéssel történő mesterséges felújítás, a csemetekertekben történő bükkcsemete nevelése szükségességét. Állományok alól gyűjtött vadoncokkal a felújítás rendszerint sikertelen szokott lenni, mivel a bükk árnytűrő fafaj és a napfényre kiültetett vadoncok nem maradnak meg. Éppen ezért nagy figyelmet kell fordítani teljes értékű, napfényhez hozzászoktatott ültetési anyag termelésére bükk csemetekertekben.